

Prof. dr hab. Maria Róża Przychodzińska-Kaciczak

Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej w Józefowie

Edukacja muzyczna: muzyka jako forma wyrażania emocji u dzieci w wieku przedszkolnym

Streszczenie

Dziecko już od samego poczęcia słyszy dźwięki. Wszystkie słowa i odgłosy mają dla niego ogromne znaczenie. Są one dla niego symbolami, które wykorzystuje w różnoraki sposób. Muzyka ma duży wpływ na postęp w rozwoju dziecka, zarówno w sferze psychicznej jak i fizycznej.

Dziecko poprzez muzykę uczy się poznawać siebie i otaczający świat. Dzięki niej aktywuje się sfera poznawcza dziecka: postrzeganie, umiejętność klasyfikacji, wartości estetyczne. Ponadto muzyka wspomaga pamięć, koncentrację, myślenie i umiejętność uwagi. Niniejszy artykuł poświęcony został roli edukacji muzycznej w rozwoju dziecka, funkcjach muzyki w wyrażaniu emocji przez dzieci oraz określeniu jaki wpływ na reakcje emocjonalne u dzieci ma muzyka.

Abstract

From the moment of being conceived, the child hears sounds. All words and sounds have a great importance. They are symbols, which child uses in a variety of ways. Music has a big influence on the progress in the child's growth, both in the mental and physical sphere.

Through music, the child learns to learn about himself and the world around him. Thanks to it, the child's cognitive sphere is activated: perception, the ability to classify, and aesthetic values. In addition, music supports memory, concentration, thinking and attention. This article is devoted to the role of music education in child's growth, the functions of music in expressing emotions by children and determining the impact of music on emotional reactions among children.

Wstęp

Człowiek z natury stara się nie okazywać swoich słabości oraz emocji, które mogą je zdemaskować. Człowiek stara się być silny, ponieważ tylko tacy ludzie mogą przetrwać w dzisiejszym świecie. Jednak w tym ciągłym biegu ludzie zapominają o tym co jest ważne. Zapominają o wrażliwości, spontaniczności, nie pozwalają sobie na odrobinę relaksu i zadumy. Wszystko to może dać nam muzyka, jeżeli tylko znajdziemy czas aby się o tym przekonać.⁸⁹ Muzyka pozwala człowiekowi ujawnić emocje, które się w nim kryją. Może być ona pretekstem do nawiązania relacji z innymi osobami. Muzyka nie ma ograniczeń, jest dostępna dla każdego. Dlatego też ważne jest aby wprowadzać muzykę w życie dziecka już od najmłodszych lat. Taki najbardziej intensywny kontakt dziecka z muzyką następuje w wieku trzech lat, kiedy dziecko przekracza próg przedszkola. Dziecko wkraczając w etap przedszkolny uczy się poznawać siebie, swoje emocje oraz emocje otaczających go osób. Dopiero na tym etapie rozwoju dziecko uczy się rozpoznawać i rozumieć nastroje i zachowania, które do tej pory były dla niego czymś niezrozumiałym. Aby dziecko było świadome tego co odczuwa w danej sytuacji może pomóc mu właśnie muzyka.

Praca ta dotyczy sfery emocjonalnej dzieci w wieku przedszkolnym oraz roli muzyki w ich życiu codziennym. Artykuł opisuje jaki wpływ na dzieci ma muzyka oraz jakie są tego rezultaty.

Rozwój emocjonalny dzieci w wieku przedszkolnym

Chcąc mówić o sferze emocjonalnej dziecka w ogólnym znaczeniu, należy najpierw wyjaśnić co to są emocje?. Jest wiele definicji „emocji” i nie ma jednoznacznego wyjaśnienia tego terminu.

Słowo „emocje” pochodzi z języka łacińskiego „emotus”- poruszony.

Jak pisze M. Jenkins: *Emocja spowodowana jest zazwyczaj przez świadome lub nieświadome wartościowanie przez podmiot jakiegoś zdarzenia jako istotnego dla jakiejś ważnej dla niego sprawy(concer) (celu);emocja odczuwana jest jako pozytywna, jeżeli*

---

⁸⁹ T.Graca, Psychospołeczne uwarunkowania edukacji całożyciowej.: D. Łażewska, T. Graca (red.) Edukacja humanistyczna w kontekście technicyzacji w XXI wieku. W poszukiwaniu pedagogicznej równowagi, WSGE, Józefów 2017, s.160.

*zdarzenie sprzyja tej sprawie, a jako negatywna , jeżeli ją utrudnia.*⁹⁰ Są to nagłe uczucia, pojawiające się nieświadomie bądź świadomie, są bardzo wyraźne, najczęściej krótkotrwałe. Emocje mogą mieć charakter pozytywny bądź negatywny. Zazwyczaj są one spowodowane jakimś wydarzeniem, które w jakiś sposób wpłynęło na nas. Można powiedzieć, że emocje służą po to aby samodzielnie poznawać otaczający nas świat i ludzi.

Człowiek doznaje różnych emocji o różnorodnym stopniu ich nasilenia. Intensywność emocji zależy od przyczyny wywołania danej emocji. Jeżeli łamiemy wyznawane przez nas zasady i normy aby zahamować reakcję emocjonalną, wtedy natężenie emocji się zwiększa. Nasilenie emocji na każdą osobę może wpływać całkowicie odmiennie. Ta sama sytuacja może wywołać zupełnie odmiennie odczucia.⁹¹

Człowiek dąży do poznawania świata, jest świadomy swoich pragnień. Powoduje to, że emocje człowieka cechuje charakter społeczny. Człowiek emocjonalnie reaguje na różne przedmioty, osoby, zjawiska. Ponadto reakcja człowieka dokonuje się również na myśl o nich.

Oprócz emocji pozytywnych i negatywnych, występują również emocje podstawowe (pierwotne) i złożone (uczucia wyższe). Emocje pierwotne są rozumiane instynktownie. Takie emocje odczuwa dziecko. Posiada ono zbyt małe doświadczenie społeczne. Dziecko obserwując inne osoby uczy się rozpoznawać emocje nie tylko u innych ale przede wszystkim u siebie. Uczucia wyższe są nabywane w ciągu życia człowieka.

U dziecka stale zachodzą istotne zmiany w sferze emocjonalnej. W okresie przedszkolnym do dziecka z różnych stron napływa bardzo dużo informacji, uczy się nowych umiejętności, dlatego też jego organizm musi rozwinąć swoją sferę poznawczą. W tym czasie zachodzą w niej bardzo duże postępy. Dziecko w tym okresie w sposób bardzo intensywny poznaje siebie oraz otaczający go świat. Wszystko jest dla niego bardzo interesujące i niebywale ciekawe. Każdy nowy obiekt lub czynność wprawia go w zachwyt. Odczuwa świat wszystkimi zmysłami. Lubi obserwować, dotykać, smakować i wąchać. Dlatego też należy w tym czasie

---

⁹⁰ M. Jenkins J., Oatley K., *Zrozumieć emocje* Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003, str.95

⁹¹ A. Krajewska., *Wychowanie do wartości w społeczeństwie niepewnych wartości*. Journal of Modern Science 18, Józefów 2014, s. 30.

dbać aby dziecko mogło w pełni wykorzystywać i pobudzać swoje zmysły. Należy wzbogacać zajęcia czynnościami, które pozwolą im na osobiste zbadanie, w przypadku rzeczy, oraz wykonanie, jeżeli chodzi o czynność.

Dzieci w okresie przedszkolnym charakteryzuje duża chwiejność emocjonalna. Łatwo przechodzą z radości w smutek itp. Zmieniają się one bardzo często a ponadto są przeciwstawne, a nawet można powiedzieć, że są skrajne. Emocje u takiego dziecka są bardzo spontaniczne a przede wszystkim bardzo wyraźne i dosadne. Bardzo często wyrażanie emocji przejawia się poprzez tupanie nogami, wyraz twarzy, zaciskanie pięści, ściskanie zębów itp.

Najczęściej można zaobserwować takie emocje jak: radość, sympatia, zdziwienie itp. Jednak w tym okresie można zauważyć coraz częstsze okazywanie emocji negatywnych takich jak złość, gniew i zazdrość. Bardzo często to emocje negatywne dominują nad emocjami pozytywnymi. Należy dziecku wytłumaczyć stan, emocje w jakiej się w danym momencie znajduje. To zadanie należy nie tylko do wychowawców w przedszkolu ale przede wszystkim do rodziców.

Dzieci okazują swoje uczucia poprzez swoje zachowanie, słowa, gesty. Nie potrafią tłumić ich w sobie, dlatego u dzieci „wszystko co w sercu to na języku”. Dzieci nie są w stanie chować emocji w sobie, ponieważ występują one u nich tak często i intensywnie, że nie są w stanie całkowicie nad nimi zapanować. Nie powinien dziwić też fakt, iż dziecko zaskakuje nas szczerymi i bezpośrednimi odpowiedziami.⁹²

Dzieci w wieku przedszkolnym zaczynają mówić i rozmyślać o emocjach. Potrafią obiektywnie ocenić swoje uczucia oraz uczucia osób w swoim otoczeniu. Ważne jest aby rozmawiać z dziećmi o emocjach. Takie rozmowy wzbogacają dzieci w zdolność myślenia o uczuciach, a także powodują, że dzieci starają się zrozumieć własne emocje oraz emocje innych ludzi. Dziecko uczy się jaki wpływ na zachowanie może mieć odczuwanie danej emocji, co sprzyja przewidywaniu sytuacji oraz analizie jej przyczyn i skutków. Zdolność rozmawiania o swoich uczuciach oraz słuchanie przeżyć innych osób może pomóc dziecku w zrozumieniu istoty relacji interpersonalnych.⁹³

---

⁹² K. Jurzysta., *Pedagogika kultury w systemie współczesnej edukacji.*, Journal of Modern Science 35, Józefów 2017, ss. 11–32

⁹³ *Psychologia dziecka*, dz. cyt., str. 157-159

Rola muzyki w rozwoju dziecka

Dziecko już od samego poczęcia słyszy dźwięki. Wszystkie słowa i odgłosy mają dla niego ogromne znaczenie. Są one dla niego symbolami, które wykorzystuje w różnoraki sposób.

Pierwszy rok w przedszkolu ma na celu rozbudzenie systemu orientacji dziecka w świecie, który go otacza. Wychowanie przedszkolne opiera się głównie na edukacji muzycznej. Malec uczy się dopiero rozróżniać i rozpoznawać dźwięki. Zaczyna również łączyć je ze swoimi działaniami, takimi jak gest i ruch (taniec, mimika) i słowo (piosenki). Muzyka tutaj odgrywa ważne funkcje:

- a) ogólnorozwojową,
- b) usprawniającą rozwój fizyczny,
- c) uspołecznienie dzieci,
- d) terapeutyczną.

Dziecko rozwija i doskonali słuch już od najmłodszych lat. Możemy doskonalić go na różne sposoby. Możemy sami stwarzać zabawy, opowiadać historyjki, łączyć je z muzyką, stwarzać sytuacje, które wspomogą jego rozwój. Zabawy, które odpowiednio dobierzemy, pozwolą dziecku odkrywać melodyjność odgłosów.⁹⁴

Czas przedszkolny charakteryzuje intensywny rozwój psychofizyczny, który odgrywa ogromną rolę kształtowanie percepcji słuchowej oraz sprawności mięśni narządów mowy. W tym czasie dziecko potrzebuje stymulacji w strefie sfery poznawczej, procesów psychicznych oraz rozwoju emocjonalnego.

Dzieci przedszkolne zachęca się oprócz do zabaw plastycznych również do zabaw muzyczno-ruchowych. Pełnią one bardzo ważną rolę w rozwoju ich koncentracji, koordynacji ruchowej oraz pamięci.

Bardzo ważną i mocną pozycję wśród zajęć dla dzieci stanowią zajęcia ortofoniczne. Mają one za zadanie wspomagać terapię logopedyczną.

W przypadku zabaw słuchowych możemy wykorzystać zabawki, które dzieci bardzo dobrze znają, zużyte opakowania. Podczas takich zabaw zwracamy uwagę na odgłosy otaczającego świata np. woda, wiatr, drewno, ptaki itp. Takie proste elementy wytwarzają w dziecku twórczy zapal do konstruowania dostosowanych do jego wieku instrumentów.

---

⁹⁴ B. Musielak, *Muzyka blisko dziecka*, Wychowanie w przedszkolu, nr.3, 2006, str. 37-40

Okres przedszkolny jest czasem, w którym muzykalność dziecka najbardziej się rozwija. Ten rozwój jest bardzo dynamiczny i dlatego dziecko potrzebuje w tym czasie opieki pedagogicznej. Muzyka w życiu dziecka w wieku przedszkolnym spełnia bardzo ważną rolę. Dziecko w tym wieku z wielkim entuzjazmem, zainteresowaniem i radością reaguje na usłyszaną muzykę i dźwięki. Muzyka powoli wkracza w jego świat i zajmuje w nim ważne miejsce. Ma ona wyraźny wpływ na jego rozwój.⁹⁵

Muzyka ma duży wpływ na postęp w rozwoju dziecka 3 letniego, zarówno w sferze psychicznej jak i fizycznej.

Dziecko poprzez muzykę uczy się poznawać siebie i otaczający świat. Dzięki niej aktywuje się sfera poznawcza dziecka: postrzeganie, umiejętność klasyfikacji, wartości estetyczne. Ponadto muzyka wspomaga pamięć, koncentrację, myślenie i umiejętność uwagi.

Edukacja muzyczna odbywa się w grupach. Dzieci razem tańczą, śpiewają, zapamiętują gesty do muzyki. Daje im to ogromną radość. Ponadto takie zajęcia integrują grupę. Dzieci dokładniej poznają siebie nawzajem. Podczas takich zajęć (np. taniec w parach lub razem w kółeczku) zachodzą między dziećmi interakcje, które mają duży wpływ na relacje między nimi.

96

Na zajęciach muzycznych powinna panować atmosfera rozluźnienia ale również zdyscyplinowanie. Dzieci powinny wykonywać zadanie powierzone im przez wychowawcę, jednak w tym zadaniu powinny wykazać się spontanicznością wyobraźnią. Dlatego ważny jest dobór muzyki do emocji, które chcemy wywołać u dziecka. Muzyka wolna będzie działała na dziecko uspokajająco i wyciszająco. Natomiast muzyka szybka i dynamiczna, pobudzi je do zabawy. Dziecko w wieku przedszkolnym jest bardzo otwarte i szybko absorbuje odbieraną muzykę. Dlatego też wychowawca może za pomocą muzyki formować u dzieci pozytywne cechy charakteru takie jak optymizm, wiara w siebie i pomysłowość. Ma również za zadanie rozbudzić w dziecku zamiłowanie do słuchania i wytwarzania muzyki. Dziecko poprzez muzykę przekazuje otoczeniu swoje emocje. Pod wpływem muzyki ukazuje i uzewnętrznia ono swoje potrzeby, odczucia, pragnienia, myśli i swoją osobowość. Muzyka „otwiera” dziecko. Pozwala ona mu na bezpośredniość i umacnia w nim poczucie własnej wartości. Dziecko uczy się, żeby nie chować w sobie swoich emocji.⁹⁷

---

⁹⁵ S. Szuman, *Wychowanie muzyczne dzieci trzyletnich* Wychowanie w Przedszkolu, nr.10, 2008, str. 38-40

⁹⁶ D. Malko, *Metodyka wychowania muzycznego w przedszkolu*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1988, str.18-20

⁹⁷ Szuman S., *O słuchaniu i przeżywaniu muzyki*, Wychowanie w Przedszkolu, nr.5, 2010, str.4-6

Jak pisze Maria Gołaszewska muzyka spełnia także wiele funkcji⁹⁸ :

- a) funkcja kulturowa – muzyka wpływa na rozwój kulturowy dziecka. Dotyczy to przede wszystkim muzyki klasycznej. Wprowadza ona poczucie estetyki w świat dziecka. Dla dzieci 3 letnich taki rodzaj muzyki stosowany jest jako forma relaksu i odpoczynku.
- b) funkcja poznawcza – dziecko uczy się rozpoznawać różnorodne melodie, szybkość utworu, nastrój itp. Dzięki temu ćwiczy i rozwija swój umysł. Każdy utwór wzbogaca dziecko wiedze o rzeczywistości. Dziecko poprzez słuchanie muzyki, uczy się również rozróżniać charakter utworu np. smutny, radosny. Utwory o charakterze smutnym, melancholijnym będą wpływały na dziecko wyciszająco. Natomiast utwory wesołe, radosne będą aktywowały dziecko do ruchu. Poprzez ruch, w trakcie słuchania utworów muzycznych, dziecko dokładniej poznaje swoje ciało i możliwości ruchowe. Dziecko uczy się także panować nad swoją równowagą.
- c) funkcja społeczna – dzieci podczas zajęć z muzyką dużo tańczą, śpiewają najczęściej w parach lub w kółeczku. Sprzyja to nawiązywaniu kontaktów z rówieśnikami. Dzieci chętniej bawią się ze sobą oraz wspólnie przebywają. Muzyka pozwala przełamać nieśmiałość, natomiast wprowadza w świat dziecka radość i spontaniczność.
- d) funkcja motoryczna – aktywność ruchowa podczas zajęć muzycznych wpływa głównie na rozwój motoryczny dziecka. Dziecko wykonuje podczas zajęć wiele ruchów, które mają za zadanie zaktywizować partie ciała odpowiedzialne za rozwój małej i dużej motoryki. 3 latek uczy się kontrolować ruchy swojego ciała, uczy się płynności ruchu, ćwiczy ręce i palce.
- e) funkcja terapeutyczna – ma za zadanie wpływać na prawidłowy rozwój emocjonalny. Zajęcia muzykoterapii pozwalają dziecku na spontaniczność. Wyzwała to w nim chęć aktywności psychoruchowej. Muzyka dociera także do wyobraźni dziecka. Kształtuje myślenie oraz pomaga w wyrażaniu uczuć. Ponadto śpiewanie piosenek wspomaga rozwój mowy i słownictwa. Dzieci uczą się także koncentracji i uwagi. Muzyka dobrana do potrzeb dziecka pozwala zapomnieć o różnych dolegliwościach.

1.2.2. Formy muzyczne wykorzystywane w przedszkolu

W edukacji muzycznej dzieci 3 letnich muzyka i ruch wzajemnie na siebie oddziałują, tworząc nierozzerwalny duet. Takie połączenie jest najlepsze dla dzieci w tym wieku.

---

⁹⁸ M. Gołaszewska, *Zarys estetyki*, Wydawnictwo Literackie, 1973, str. 365-373

Podczas zajęć wykorzystujących muzykę i ruch, dzieci mogą rozładować nagromadzone w sobie emocje oraz po prostu dobrze się bawić.

Najczęściej w przedszkolu występują formy muzyczno-ruchowe takie jak:

- a) rytmika⁹⁹ – *to realizacja ruchowa rytmu muzycznego i innych elementów muzycznych, np. dynamiki, tempa, artykulacji dźwięku, budowy fraz oraz treści wyrazowej utworu muzycznego.*¹⁰⁰ Polega na ukazywaniu ruchu muzycznego swoim ciałem. Tutaj muzyka i ruch są ściśle ze sobą połączone, można powiedzieć, że są nierozzerwalne.

Pod wpływem muzyki dziecko otrzymuje impuls, który aktywuje go do ruchu. Muzyka ma bardzo duży wpływ na kształtowanie u dziecka poczucia rytmu i wrażliwości. Najważniejsze w rytmice jest zapewnienie dziecku dużo radości oraz nacisk na rozwój emocjonalny, fizyczny i estetyczny dziecka.

Rytmika ma na celu wykształtowanie u dzieci koordynacji słuchowo – ruchowej. Kładzie nacisk na kształcenie koncentracji u dziecka, kształcenie gotowości reakcji, sprawnej pamięci, wyobraźni oraz społecznych zachowań. Ponadto rytmika rozwija świadomość ciała i ruchu oraz podporządkowanie ich woli dziecka.

Pomagają w tym ćwiczenia ruchowe na bodźce dźwiękowe, rozpoznawanie wysokości dźwięków, odtwarzanie jakiegoś krótkiego rytmu, ćwiczenia słuchowe, marsze w takt muzyki, ćwiczenia oddechowe.

W rytmice ruch łączy się z muzyką. Dziecko ruchem ciała interpretuje dany utwór muzyczny. Poszczególnym wartościom muzycznym odpowiadają określone ruchy nóg. Jednocześnie ręce wykonują ustalone ruchy taktowania. Ruch powinien być dopasowany do słyszanej muzyki. Trzeba pamiętać, że w rytmice to właśnie muzyka pełni rolę przewodnika, to ona nadaje kierunek. Rytmika pełni także bardzo ważną funkcję w rozwoju osobowości psychicznej dziecka. Pomaga w nawiązywaniu interakcji z rówieśnikami, integruje, pokonuje nieśmiałość.

Poprzez rytmikę dzieci uczą się wrażliwości na smutki i troski innych dzieci. Dzięki temu wzbogacają swoją emocjonalność.¹⁰¹

---

⁹⁹ Rytmika – powstała w I połowie XX wieku, jej twórcą jest Emil Jacques – Delcroze', kompozytor i pedagog.

¹⁰⁰ D. Malko, *Metodyka wychowania muzycznego w przedszkolu*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1988, str.10

¹⁰¹ *Metodyka wychowania muzycznego w przedszkolu*, dz. cyt., str.10-12

b) Improwizacja muzyczno – ruchowa - jest to pewien sposób uzewnętrzniania emocji poprzez ruchy ciała, gesty. Carl Orff¹⁰² uważał, że improwizacja jest najlepszą drogą do rozwoju muzycznego dzieci. Ważne jest tu aby właściwie łączyć fazy rozwoju dziecka z potrzebami dziecka np. zabawa. Dziecko przy muzyce i zabawie powinno być spontaniczne. Gesty i ruchy dziecka mają kształtować się wraz z tempem rozwoju dziecka. Podczas zajęć tego typu powinien panować klimat relaksu. Atmosfera zabawy sprzyja pozytywnemu nastawieniu dzieci. W systemie Orffa ruch nie ma z góry ustalonych gestów czy figur. Wszystkie ruchy dziecka powstają spontanicznie podczas zabawy. Na początku ruch jest skromny, jednak z czasem staje się bogatszy i coraz bardziej urozmaicony. Muzyka powoduje rozluźnienie jednak z drugiej strony aktywizuje dziecko do działania w danym rytmie. Dziecko słuchając danego utworu, uczy się interpretacji ruchowej. Początkowo rytm u dzieci jest chaotyczny i bezładny, jednak z czasem dziecko bardziej się wsłuchuje w muzykę i ruch powoli staje się zgodny z rytmem. Najczęściej podczas takich zajęć stosowane są utwory żywe i dynamiczne. Pozwalają one na wyraźną aktywizację motoryki dziecka. Takie utwory pobudzają wyobraźnię ruchową dziecka .

Charakter improwizacji może być różny. Improwizacja może być spontaniczną wypowiedzią dziecka lub może być poddana dyscyplinie muzycznej.

Podczas improwizacji swobodnej najczęściej wykorzystuje się baśnie, różne opowieści, które ukazywane są głównie za pomocą śpiewu i instrumentów.

Improwizacja zdyscyplinowana stawia przed dziećmi różne zadania muzyczne.

Jednym z takich zadań jest dokładne powtórzenie podanego tematu rytmicznego. Wszystkie ćwiczenia są wykonywane za pomocą rąk, nóg oraz różnych instrumentów. Poziom trudności ćwiczeń musi być dostosowany do poziomu rozwoju dziecka. Ta metoda wymaga od dziecka dużej aktywności jednak daje ogromną radość.¹⁰³

c) Zabawa muzyczno-ruchowa - nastawiona jest głównie na rozwój fizyczny dziecka. Tutaj każdy gest, każdy ruch ma swoje określone zadanie i cel w kształtowaniu kultury muzycznej dziecka. Każdy utwór ma określoną długość trwania oraz odpowiednio dobrany charakter. Zabawy mogą dotyczyć różnych tematów. Najczęściej są to zabawy dotyczące życia zwierząt, przyrody lub scenek z życia człowieka. Podczas takich zajęć

---

¹⁰² Carl Orff – kompozytor niemiecki, żył na przełomie XIX/XX wieku, stworzył własny system wychowania muzycznego, w którym główną rolę odgrywała improwizacja.

¹⁰³ *Metodyka wychowania muzycznego w przedszkolu*, dz. cyt., str.13-15

dzieciom daje się swobodę wyboru. To dziecko wybiera jaką postacią będzie, wymyśla nazwę itp. Sprzyja to rozwojowi wyobraźni dziecka.¹⁰⁴

d) śpiewanie piosenek.¹⁰⁵

Wpływ muzyki na reakcje emocjonalne dzieci w wieku przedszkolnym

Odbieranie muzyki oraz jej wykonywanie wyzwała w człowieku pewne emocje, które można odczytywać poprzez konkretne reakcje emocjonalne. W wielu krajach zostały przeprowadzone badania, które dowiodły iż różne utwory muzyczne powodują pewne, wyraźne reakcje emocjonalne. Reakcje te zależą od kilku czynników. Przede wszystkim takim głównym czynnikiem jest płeć. Zostało to dowiedzione badaniami iż kobiety są bardziej wrażliwe na piękno i estetykę. Są one bardziej otwarte, jeżeli chodzi o wyrażanie emocji, nie starają się ich ukrywać. Ponadto duże znaczenie ma także wiek, który warunkuje upodobania muzyczne.

Trudno jest zbadać przeżywanie i emocje wywołane podczas słuchania danego utworu, gdyż odbywa się to indywidualnie wewnątrz każdego człowieka. Dana osoba może jedynie opowiedzieć swoje subiektywne odczucia, których doznała słuchając konkretnego utworu. Jednak, jak opisuje Janiszewski, dokonano pomiarów parametrów fizjologicznych człowieka za pomocą specjalistycznych urządzeń. Przy ich pomocy zmierzono wpływ muzyki na różne układy w ciele człowieka. Przy słuchaniu utworu z wysokimi dźwiękami zmierzono tętno i oddech. Z badania wynikało, iż pod wpływem wysokich dźwięków tętno i oddech były znacznie przyspieszone.

Do innego badania użyto elektrokardiogram. W badaniu zauważono, iż przy słuchaniu muzyki wolnej nastąpiło zwolnienie akcji serca, natomiast przy słuchaniu muzyki szybkiej zanotowano znaczne przyspieszenie akcji serca oraz wzrost ciśnienia krwi.

Wpływ muzyki na reakcje emocjonalne można opisać jedynie w kwestii zmian samopoczucia danej osoby. Można tutaj zaobserwować zrelaksowanie, rozluźnienie, pobudzenie do działania, ożywienie.

Dziecko styka się z muzyką spontanicznie, bez wcześniejszego przygotowania. Takie spontaniczne spotkania z muzyką mają duże znaczenie dla dziecka. Wynika to z tego, że muzyka skupia uwagę dziecka za pomocą emocji, które się tam pojawiają.

---

¹⁰⁴ *Metodyka...*, dz. cyt., str. 16

¹⁰⁵ B. Podolska, *Z muzyką w przedszkolu*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1980, str.31

Do takich sytuacji możemy zaliczyć przede wszystkim „(...)przypadkowe usłyszenie utworu (...), sytuacje stwarzane intencjonalnie przez inne osoby (...), sytuacje powodujące żywą reakcję ruchową w odpowiedzi na puls metryczny i rytm muzyki”.¹⁰⁶

Dla dzieci, które „stawiają pierwsze kroki” w przedszkolu, muzyka jest dla nich czymś nowym, daje im swobodę ruchu, tworzy nastroje, które stają się dla dzieci coraz bardziej rozpoznawalne. Dzieci podczas zajęć muzycznych są bardzo spontaniczne, co również wzmacnia ich kreatywność. Podczas kontaktu z muzyką dziecko doświadcza pozytywnych emocji, które mogą decydować o chęci obcowania z muzyką w przyszłości. Początek edukacji przedszkolnej to etap, który ma za zadanie zainteresować dziecko muzyką. Brak takiego zainteresowania na tym etapie może skutkować niechęcią do kontaktu z muzyką w przyszłości oraz jej przeżywania.¹⁰⁷

Podsumowanie

Muzyka jest formą, która wspomaga wyrażanie emocji dzieci. Dzieci wyrażają emocje poprzez reakcje emocjonalne, które można zaobserwować w zachowaniu oraz mimice ich twarzy. Emocje dzieci są bardzo wyraźne i zależą od temperamentu oraz osobowości dziecka. W zależności od typu temperamentu reakcje emocjonalne mogą być różne. Wyrażanie emocji dla dzieci w wieku przedszkolnym jest odkrywaniem samego siebie. Dzieci uczą się, także przez obserwację osób w swoim otoczeniu, jakie emocje w nich tkwią i za pomocą jakich reakcji się przejawiają.

Muzyka sprzyja wyrażaniu emocji. Wolne utwory, utrzymane w melancholijnym nastroju, wywołują smutek i zadumę. Dzieci słuchając tego typu utworu wykazują zamyślenie a nawet senność. Utwór zachowany w wolnym tempie działa jak kołysanka. Wyzwała uczucie spokoju, ukojenia i harmonii. W przypadku szybkich utworów reakcje na muzykę są całkowicie odwrotne. Nawiązując do eksperymentu pedagogicznego można wywnioskować, iż tego rodzaju muzyka pobudza do aktywności ruchowej. Wyzwała ona reakcje będące przejawem radości i zadowolenia.

Dzieci kochają muzykę. Dzięki niej wyrażają siebie, swoje emocje. W tańcu, w ruchu, dzieci są spontaniczne, co sprawia, że ich emocje są bardziej czytelne i wyraziste. Mówi się, że

---

¹⁰⁶ W.A. Sacher, *Słuchanie muzyki a kształtowanie emocjonalności dzieci*, Katowice 2004, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, str. 23

¹⁰⁷ *Słuchanie muzyki a kształtowanie emocjonalności dzieci*, dz. cyt., str. 24-25

szczęśliwe dziecko można poznać po tym, że spontanicznie śpiewa piosenki. To jest fakt, który można zaobserwować w każdym przedszkolu i nie tylko. Muzyka daje dzieciom radość, a szczęśliwe dzieci to jest to co chcemy widzieć każdego dnia.

Muzyka wpływa na wyrażanie emocji u dzieci w wieku przedszkolnym. Jest ona formą, która wspomaga rozwój sfery emocjonalnej dziecka. Reakcja emocjonalna dziecka na usłyszaną muzykę zależy od jego płci, temperamentu, osobowości. Reakcja jest także zależna od rodzaju muzyki, a przede wszystkim od tempa utworu. Jak wspomniano w analizie badań, muzyka wolna wywołuje reakcje towarzyszące emocji smutku, wprowadza w stan melancholii, demotywuje do działania, wpływa relaksacyjnie. W przypadku muzyki szybkiej zdecydowanie wprowadziła dzieci w radosny nastrój, na ich twarzach zagościł uśmiech. Muzyka szybka działa aktywizująco. Wyzwała w dziecku spontaniczne reakcje, nie tylko ruchowe ale i emocjonalne. Muzyka stymuluje ciało i umysł dziecka. Dzięki tej właściwości muzyki jest ona coraz częściej wykorzystywana jako narzędzie w terapii, zwanej muzykoterapią. Jest ona skutecznym czynnikiem w pracy z dziećmi z deficytami intelektualnymi, a także z dziećmi zdrowymi, stymulując ich rozwój. Jakikolwiek kontakt z muzyką, czy poprzez taniec, śpiew, grę na instrumentach lub poprzez słuchanie muzyki, dziecko uczy się wyrażać i, z czasem, rozumieć swoje emocje, uczucia. Ta umiejętność wrażliwości artystycznej jeżeli będzie rozwijana i pielęgnowana, zaowocuje w dalszych etapach życia dziecka.

Bibliografia:

Gołaszewska M., *Zarys estetyki*, Wydawnictwo Literackie, 1973

Graca T., Psychospołeczne uwarunkowania edukacji całościowej.: D. Łażewska, T. Graca (red.) Edukacja humanistyczna w kontekście technicyzacji w XXI wieku. W poszukiwaniu pedagogicznej równowagi, WSGE, Józefów 2017

Jenkins M. J., Oatley K., *Zrozumieć emocje* Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003

Jurzysta K., Pedagogika kultury w systemie współczesnej edukacji., *Journal of Modern Science* 35, Józefów 2017

Krajewska A., Wychowanie do wartości w społeczeństwie niepewnych wartości. *Journal of Modern Science* 18, Józefów 2014

Malko D., *Metodyka wychowania muzycznego w przedszkolu*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1988

Musielak B. *Muzyka blisko dziecka*, Wychowanie w przedszkolu, nr.3, 2006

Orff C. – kompozytor niemiecki, żył na przełomie XIX/XX wieku, stworzył własny system wychowania muzycznego, w którym główną rolę odgrywała improwizacja.

Podolska B., *Z muzyką w przedszkolu*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1980.

Sacher W.A., *Słuchanie muzyki a kształtowanie emocjonalności dzieci*, Katowice 2004, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Szuman S., *O słuchaniu i przeżywaniu muzyki*, Wychowanie w Przedszkolu, nr.5, 2010.

Szuman S., *Wychowanie muzyczne dzieci trzyletnich* Wychowanie w Przedszkolu, nr.10, 2008.